

การพัฒนาแบบการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมชุดความคิดเกี่ยวกับการสอนของครูประถมศึกษา

THE DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL LEARNING COMMUNITY MODEL TO IMPROVE ELEMENTARY SCHOOL TEACHERS' INSTRUCTIONAL MINDSET

รองศาสตราจารย์ ดร.บังอร เสรีรัตน์

สาขาจิตวิทยา คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

E-mail : onbsru@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) พัฒนาแบบการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมชุดความคิดเกี่ยวกับการสอนของครูประถมศึกษาและ (2) เปรียบเทียบชุดความคิดเกี่ยวกับการสอนของครูประถมศึกษาก่อนและหลังการใช้รูปแบบการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ประชากรคือครูประถมศึกษาที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาระบบกลไกการหนุนเสริมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อพัฒนาผู้เรียนจำนวน 1,152 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูประถมศึกษาจาก 1 โรงเรียนในจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 21 คนได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (cluster random sampling) ขั้นตอนการทดลองประกอบด้วย 2 ขั้นตอนคือ (1) ขั้นพัฒนา และ (2) ขั้นทดลองใช้และปรับปรุง เครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วย (1) คู่มือ/แนวทางสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพและ (2) แบบประเมินชุดความคิดเกี่ยวกับการสอน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ t-test for dependent samples ผลการวิจัย พบว่า (1) รูปแบบการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมชุดความคิดเกี่ยวกับการสอนของครูประถมศึกษาประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 หลักการ องค์ประกอบที่ 2 จุดมุ่งหมาย องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการหลักและบทบาทสำคัญ และองค์ประกอบที่ 4 ปัจจัยสนับสนุนการใช้รูปแบบฯ และ (2) คะแนนชุดความคิดเกี่ยวกับการสอนของครูประถมศึกษาเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ : รูปแบบการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ชุดความคิดเกี่ยวกับการสอน

ABSTRACT

The purposes of this study were (1) to develop the professional learning community model to improve elementary school teachers' instructional mindset (2) to compare elementary school teachers' instructional mindset before and after using professional learning community model .The population were 1,152 elementary school teachers in the development of encouraging system to improve professional learning community for learner development project. Cluster random sampling was used to random 21 elementary school teachers from one school in Nakornrachasima province. The research consisted of 2 stages: (1) the development stage and (2) the experiment and improvement stage. Professional learning community handbook and test of teachers' instructional mindset were used as the research instruments. Statistics for data analysis was t-test for dependent

samples . Research results revealed that (1) professional learning community model consisted of 4 elements: principle, objective, main processes and important roles , and supportive factors (2) The elementary school teachers' instructional mindset after the experiment were higher than the before experiment at the .01 level significance.

KEYWORDS : professional learning community model teachers' instructional mindset

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของสังคม เพราะการศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาบุคคลให้มีความพร้อมที่จะเป็นกำลังที่เข้มแข็งในการพัฒนาสังคม และในการจัดการศึกษานั้น ครูเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะครูประถมศึกษา เพราะปฏิบัติหน้าที่ในการวางรากฐานในการพัฒนาผู้เรียน ดังนั้นครูจึงจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้มีความพร้อมทั้งด้านบุคลิกภาพ คุณลักษณะสำคัญสำหรับการเป็นครู ทักษะการจัดการเรียนรู้ และความตระหนักในการเป็นผู้เรียนรู้และพัฒนาตน ที่สำคัญคือ การมีชุดความคิดเกี่ยวกับการสอนที่เติบโตพร้อมพัฒนาตนเองอย่างมุ่งมั่น มีความเชื่อมั่นว่าบุคคลสามารถพัฒนาได้ ผ่านการเผชิญสถานการณ์ที่ยากท้าทาย โดยยังคงความมุ่งมั่น ใฝ่ใจ เกะติด เพียรพยายามปรับเปลี่ยน เรียนรู้จนบรรลุเป้าหมาย

ในการพัฒนาครูให้มีคุณสมบัติข้างต้นนั้น ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องร่วมพลังช่วยเหลือ และต้องเลือกแนวทางที่เหมาะสม โดยวิธีการพัฒนาครูที่เกิดผลนั้น ทิศนา ขัมมณี (2557) ได้เสนอว่าควรพัฒนาครูในสถานที่ทำงาน โดยการจัดระบบนิเทศภายใน มีการวางแผนการสอน สังเกตการณ์สอนและวิเคราะห์การสอนร่วมกัน หรือการจัดระบบ “peer coaching” การจัดกลุ่ม “lesson study” การจัดการความรู้ การส่งเสริมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (professional learning community) โดยการให้ครูทำงานและเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีมจากการลงมือปฏิบัติ และวิธีการอื่นๆ ตามความเหมาะสมกับบริบท และมีการดำเนินการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง

ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการปฏิบัติงานร่วมกันและสนับสนุนกันของกลุ่มบุคคล มีวัตถุประสงค์สำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยทุกคนมีส่วนร่วมในการวางเป้าหมายการเรียนรู้ของผู้เรียน มีการตรวจสอบ สะท้อนกระบวนการ และผลการ

ปฏิบัติผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การวิพากษ์วิจารณ์การทำงานร่วมกัน การร่วมมือร่วมพลัง โดยมีการดำเนินการที่มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ดังนี้ (1) มีค่านิยมร่วมกัน (2) มีการรับผิดชอบการเรียนรู้ของผู้เรียน (3) มีการแลกเปลี่ยนเพิ่มเติมความคิดเพื่อสะท้อนกระบวนการและผลการทำงานพัฒนาผู้เรียน (4) ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องร่วมเรียนรู้ และร่วมพลังหนุนเสริมให้เกิดการสร้างเปลี่ยนแปลงตามเป้าหมาย และ (5) จัดสิ่งสนับสนุน โอกาส พื้นที่ และกระบวนการทำงานให้สมาชิกได้เรียนรู้จากหน้างาน และการสะท้อนผลการทำงาน (Martin, 2011; Hord, Rousin and Sommers, 2009)

ชุดความคิด (mindset) เป็น ความเชื่อ วิธีคิดที่ส่งผลต่อมุมมอง ทศตนคติ และส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งมี 2 แบบคือ ชุดความคิดฝังแน่น (fixed mindset) ที่มีความเชื่อเกี่ยวกับความสามารถของบุคคลว่าคงที่ตายตัวเปลี่ยนแปลงยากซึ่งส่งผลให้บุคคลหลีกเลี่ยงอุปสรรค กลัวสิ่งที่ท้าทาย และความท้าทาย มักล้มเลิกกลางคัน และเน้นความสำเร็จมากกว่ากระบวนการ และ 2) ชุดความคิดเติบโต (growth mindset) เป็นความเชื่อเกี่ยวกับความสามารถของบุคคลว่าพัฒนาได้ ส่งผลให้บุคคลมีความมุ่งมั่น พยายามที่จะพัฒนา มีความสนุก มีแรงจูงใจ พร้อมทั้งจะเผชิญหน้ากับความท้าทาย ใฝ่ใจเรียนรู้ มีความอดทน พร้อมขี้มนตนเอง ประเมินกระบวนการปฏิบัติของตนเอง ค้นหาแรงบันดาลใจจากความสำเร็จของคนอื่น พร้อมรับฟังคำวิพากษ์จากผู้อื่นและนำสู่การปรับตนเอง ปรับแนวทางในการทำงานอีกทั้งเพิ่มความพยายาม ใฝ่ใจในกระบวนการทำงานจนก้าวสู่เป้าหมาย (Dweck, 2006)

ในส่วนชุดความคิดเติบโตของครูนั้น Goldstein and Brooks (2007) ได้กล่าวว่าเป็นความเชื่อ ความคิด มุมมอง ดังนี้ (1) การตระหนักว่าการพัฒนาชุดความคิดเติบโตจะส่งผลต่อผู้เรียนในระยะยาว (2) การตระหนักในการใฝ่ใจ สร้างวินัย สร้างบรรยากาศที่ดีการเรียนรู้ที่ปลอดภัย การสร้างความสัมพันธ์

อันดี ตลอดจนการสร้างสถานการณ์ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยการปรับรูปแบบ วิธีการสอนให้สอดคล้องกับผู้เรียน (3) ความเชื่อว่าผู้เรียนมีความต้องการที่จะประสบความสำเร็จและประสงค์ที่จะร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ถ้าหากครูทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของการเรียนรู้ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาตนเองและแรงบันดาลใจในการพัฒนาตน (4) การตระหนักว่าความอาย และการกลัวความผิดพลาดนั้นเป็นอุปสรรคสำคัญของการเรียนรู้จึงต้องปรับมุมมอง ความเชื่อ และวิถีคิดให้เกิดความกล้าหาญ โดยให้ประสบกับสถานการณ์ที่ยาก ทำทนายมีการตั้งใจในการเรียน และมีการพัฒนาความสามารถของผู้เรียน (5) การตระหนักในการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูและผู้ปกครอง และเพื่อนร่วมงานเพราะช่วยเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมากสำหรับมิลินทรา กวินกมลโรจน์ (2558) ได้กล่าวถึงการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพว่า หากครูมีชุดความคิดเติบโตก็จะช่วยให้การทำงานนั้นมีประสิทธิภาพเนื่องจาก ชุดความคิดเติบโตเป็นความเชื่อของครูต่อนักเรียนว่าสามารถพัฒนาได้เต็มที่สู่เป้าหมาย เมื่อมีความมุ่งมั่นตั้งใจ และมีความพยายาม และเมื่อครูมีความเชื่อเช่นนี้ครูจะปลูกฝังให้นักเรียนมีความเชื่อในความสามารถของตนเอง

ชุดความคิดเติบโตเกี่ยวกับการสอนของครูมีความสำคัญอย่างยิ่งและพัฒนาได้โดยเฮกการ์ต (Heggart, 2015) ได้กล่าวถึงการพัฒนาชุดความคิดเติบโตเกี่ยวกับการสอนของครูในกระบวนการพัฒนาวิชาชีพ (professional development) ขององค์กรว่ามีแนวทางสำคัญ 4 ประการดังนี้คือ (1) การเรียนรู้จากตัวแบบ (2) การเรียนรู้จากการประสบกับสิ่งใหม่ที่ยากและมีความท้าทาย (3) การจัดเวลาที่จะเพียงพอสำหรับการสะท้อนความคิดสิ่งที่ผ่านมา และ (4) การได้รับข้อมูลย้อนกลับอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอในระหว่างดำเนินการ ในส่วนแอนเดอร์สัน (Anderson, 2006) ได้เสนอแนวทางพัฒนาชุดความคิดที่เติบโตของครูดังนี้ (1) ให้รับรู้ระดับชุดความคิดของตน (2) สร้างแรงจูงใจในการสร้างชุดความคิดใหม่ที่เติบโตโดยการกระตุ้นความคิด และตั้งคำถามกับตนเอง (3) หาแนวทางที่เหมาะสมพัฒนาชุดความคิดใหม่ที่เติบโต (4) ทดลองนำแนวทางไปปฏิบัติอย่างตั้งใจโดยมีผู้มีประสบการณ์สูงช่วยเหลือ และ (5) ตรวจสอบผลอยู่เสมอเพื่อปรับเปลี่ยนแนวทางให้เหมาะสม

จากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมชุดความคิดเกี่ยวกับการสอนของครูประถมศึกษาโดยการร่วมมือร่วมพลัง

เรียนรู้ร่วมกันในบริบทการทำงานจริงผ่านการชี้แนะตนเอง การปฏิบัติจริงด้วยตนเองจากการเรียนรู้สิ่งที่ยาก ทำทนายมีการเรียนรู้จากแบบอย่างที่ดี มีการสะท้อนความคิด และมีการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมชุดความคิดเกี่ยวกับการสอนของครูประถมศึกษา
2. เพื่อเปรียบเทียบชุดความคิดเกี่ยวกับการสอนของครูประถมศึกษาก่อนและหลังการใช้รูปแบบการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

สมมติฐานของการวิจัย

ชุดความคิดเกี่ยวกับการสอนของครูประถมศึกษาพัฒนาขึ้นหลังการใช้รูปแบบการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรคือครูประถมศึกษาจำนวน 1,152 คนที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาระบบกลไกการหนุนเสริมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาผู้เรียนซึ่งดำเนินการโดยสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชนใน 5 จังหวัดคือ เชียงใหม่ น่าน อ่างทอง นครราชสีมาและสุราษฎร์ธานี กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูประถมศึกษาจำนวน 21 คน จาก 1 โรงเรียนในจังหวัดนครราชสีมาซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (cluster random sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. คู่มือ/แนวทางสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ประกอบด้วย 1) คำชี้แจง 2) แนวคิดสำคัญที่เกี่ยวข้องกับชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 3) แนวคิดสำคัญที่เกี่ยวข้องกับชุดความคิดและการพัฒนาชุดความคิด 4) การพัฒนาชุดความคิดด้วยการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ
2. แบบประเมินชุดความคิดเกี่ยวกับการสอนเป็นแบบประเมินตนเองที่เป็นมาตราประมาณค่า 5 ระดับซึ่งมี 20 รายการที่ครอบคลุมรอบความคิดสำคัญเกี่ยวกับ ความคิด ความเชื่อ และมุมมอง 3 ส่วน คือ 1) ความสามารถของบุคคล 2) ความ

สามารถของครูและการพัฒนาความสามารถในการสอน และ
3) บทบาทในการปฏิบัติการสอน

ขั้นตอนการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้มี 2 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

1. ขั้นพัฒนา เป็นขั้นตอนพัฒนาร่างรูปแบบฯ และเตรียมการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยโดยผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้ 1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง 2) พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ตามขั้นตอน ดังนี้ (1) พัฒนาร่างรูปแบบฯ (2) ให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง เหมาะสม และความเชื่อมโยงขององค์ประกอบของร่างรูปแบบฯ และนำข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญมาใช้ปรับปรุงร่างรูปแบบฯ (3) จัดทำร่างคู่มือ/แนวทางสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และร่างแบบประเมินชุดความคิดเกี่ยวกับการสอน (4) ให้ผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาตรวจสอบความตรง ความถูกต้อง เหมาะสมและภาษาที่ใช้ในร่างคู่มือ/แนวทางสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และร่างแบบประเมินชุดความคิดเกี่ยวกับการสอนและนำข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญมาใช้ปรับปรุงให้เหมาะสม

2. ขั้นทดลองใช้ และปรับปรุงเป็นการทดลองใช้ และปรับปรุงรูปแบบฯ ซึ่งดำเนินการเป็นระยะเวลา 9 เดือนในช่วงเดือนกรกฎาคม 2558-มีนาคม 2559 โดยแบ่งเป็น 3 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 เตรียมความพร้อม : ดำเนินการดังนี้ 1) ประเมินชุดความคิดเกี่ยวกับการสอนของครูประถมศึกษาจำนวน 21 คน โดยใช้แบบประเมินชุดความคิดเกี่ยวกับการสอน 2) สร้างความเข้าใจแนวทางการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และการพัฒนาชุดความคิดเกี่ยวกับการสอนแก่คณะครูและผู้บริหารโรงเรียนด้วยวิธีการหลากหลาย 3) พัฒนาคู่มือวิจัย 2 คนซึ่งเป็นนักวิชาการภายนอกที่มีชุดความคิดที่เติบโตและเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทในการหนุนเสริมการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพตามรูปแบบฯ ที่พัฒนาขึ้น

ช่วงที่ 2 พัฒนาชุดความคิด: ในช่วงนี้โรงเรียนดำเนินการทดลองโดยการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาชุดความคิดเกี่ยวกับการสอนให้แก่ครูประถมศึกษาจำนวน 21 คน ด้วยการจัดกิจกรรมตามกระบวนการหนุนเสริมและกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ตามรูปแบบฯ โดยมีผู้วิจัยและทีมวิจัย 2 คน ที่เป็นนักวิชาการจากภายนอกให้การหนุนเสริมการทำงาน เก็บข้อมูลกระบวนการ และผลการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเดือนละ 1 ครั้งแล้วนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงรูปแบบฯ 2 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1 ในเดือนกันยายน

2558 เป็นการปรับปรุงแบบฯ ในระหว่างการดำเนินการ และครั้งที่ 2 ในเดือนมีนาคม 2559 เป็นการปรับปรุงแบบฯ ในช่วงหลังการดำเนินการทดลองแล้ว

ช่วงที่ 3 เก็บข้อมูลผลการทดลอง : ในช่วงนี้มีการประเมินชุดความคิดเกี่ยวกับการสอนของครูประถมศึกษาจำนวน 21 คน โดยใช้แบบประเมินชุดความคิดเกี่ยวกับการสอน

4. การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้สถิติ t-test for dependent samples ในการวิเคราะห์ความแตกต่างของผลการประเมินชุดความคิดเกี่ยวกับการสอนของครูประถมศึกษา ก่อนและหลังการวิจัย

ผลการวิจัย

ในส่วนนี้จะนำเสนอผลการวิจัย 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนารูปแบบการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมชุดความคิดเกี่ยวกับการสอนของครูประถมศึกษาประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ (1) หลักการ (2) จุดมุ่งหมาย (3) กระบวนการหลักและบทบาทสำคัญ และ (4) ปัจจัยสนับสนุนการใช้รูปแบบฯ โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) หลักการ

ชุดความคิดเกี่ยวกับการสอนที่เติบโตพัฒนาได้จากการเรียนรู้ร่วมกันในบริบทการทำงานจริงในองค์กรผ่านการชี้นำตนเองและการปฏิบัติด้วยตนเองในการเรียนรู้สิ่งที่ยาก และท้าทาย มีการเรียนรู้จากแบบอย่างที่ดีในบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีการเปิดใจ ร่วมมือร่วมพลังและตระหนักในการแบ่งปันการเรียนรู้จากกันและกัน มีการดำเนินการสะท้อนความคิดในระหว่างการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง และมีการเติมเต็มต่อยอดพัฒนางานอยู่เสมอ

(2) จุดมุ่งหมาย

เพื่อพัฒนาชุดความคิดเกี่ยวกับการสอนของครูประถมศึกษา

(3) กระบวนการหลักและบทบาทสำคัญ

รูปแบบนี้มี 2 กระบวนการหลักคือกระบวนการหนุนเสริมและกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ โดยแต่ละกระบวนการมีจุดประสงค์ ขั้นตอนการทำงาน และบทบาทสำคัญของผู้เกี่ยวข้องดังนี้

(3.1) กระบวนการหนุนเสริม

จุดประสงค์

เพื่อจัดระบบความช่วยเหลือสนับสนุนและเกื้อกูลให้มีการรวมตัวเรียนรู้จากกันและกันอย่างมีเป้าหมาย ท่ามกลางบรรยากาศแห่งความมุ่งมั่นและการยอมรับกันและกัน โดยมีสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยทั้งสิ่งแวดล้อมด้านความรู้ และด้านบรรยากาศที่เอื้ออาทรเป็นกัลยาณมิตร มีแบบอย่างของผู้ที่มีชุดความคิดที่เติบโตและมีการกำหนดเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนาผู้เรียน ตนเอง และองค์กร

ขั้นตอนการทำงาน

การดำเนินการในกระบวนการหนุนเสริมมีดังนี้

1) การจัดทีมงาน 2) การจัดบรรยากาศการทำงานร่วมกัน 3) การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อที่ใช้เรียนรู้ พื้นที่ และโอกาสในการเรียนรู้ร่วมกัน 4) การจัดผู้อำนวยความสะดวกต่อการเรียนรู้และการทำงานและการจัดผู้ที่เป็นแบบอย่างที่มีชุดความคิดที่เติบโต 5) การกำหนดเป้าหมายร่วมในการทำงาน และ 6) การจัดทำแผนการทำงานและวางระบบกลไกการทำงานช่วยเหลือ สนับสนุนตรวจสอบกระบวนการและปรับปรุงงาน

บทบาทสำคัญของผู้เกี่ยวข้อง

ในกระบวนการนี้ผู้เกี่ยวข้องมี 2 ฝ่าย คือ 1) ผู้บริหารโรงเรียน/ทีมอำนวยความสะดวกที่ผู้บริหารมอบหมาย และ 2) นักวิชาการจากภายนอกซึ่งมีบทบาทสำคัญดังนี้

1) ผู้บริหารโรงเรียน/ทีมอำนวยความสะดวกที่ผู้บริหารมอบหมายมีบทบาทดังนี้ (1) วางระบบการบริหารจัดการ และเอื้ออำนวยให้งานดำเนินการและติดตามผลการทำงาน (2) เป็นแบบอย่างในการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และเป็นผู้ที่มีชุดความคิดที่เติบโต (3) ศึกษา สาระต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะ แนวคิดแนวทางในการพัฒนาครู การสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การพัฒนาผู้เรียน และการพัฒนาชุดความคิดเติบโต (4) จัดสถานการณ์ยาก ทำท่ายให้ครูเรียนรู้ และพัฒนาชุดความคิดใหม่ ให้ข้อมูลย้อนกลับ คำแนะนำและร่วมเรียนรู้ (5) จัดพี่เลี้ยงในโรงเรียนช่วยเหลือครู (6) จัดโอกาสและพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในหลายลักษณะ

2) นักวิชาการจากภายนอกมีบทบาทสำคัญดังนี้ (1) เป็นแบบอย่างในการเป็นผู้ที่มีชุดความคิดเติบโต (2) สร้างแรงจูงใจและแรงบันดาลใจแก่ครู และผู้บริหารให้มีความมุ่งมั่นพยายามจนบรรลุเป้าหมาย (3) กระตุ้น ตั้งคำถามเพื่อการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การพัฒนาชุดความคิด และ

การพัฒนาผู้เรียนตามเป้าหมาย (4) จัดสื่อ/แหล่งเรียนรู้ให้ข้อเสนอแนะและคำแนะนำในการพัฒนางานและร่วมเรียนรู้

(3.2) กระบวนการพัฒนาการเรียนรู้

จุดประสงค์

เพื่อให้มีการพัฒนาชุดความคิดเกี่ยวกับการสอนที่เติบโตของครูโดยผ่านการชี้นำตนเองและการปฏิบัติจริงด้วยตนเองในการทำสิ่งที่ยาก และท้าทาย ในบรรยากาศการเรียนรู้ร่วมกันที่เน้นการเปิดใจ ร่วมมือร่วมพลังและตระหนักในการแบ่งปัน การเรียนรู้จากกันและกัน มีการดำเนินการสะท้อนความคิดในระหว่างการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง และมีการเติมเต็มต่อยอดการทำงานหลังการปฏิบัติอยู่เสมอ

ขั้นตอนการทำงานและบทบาทสำคัญของผู้เกี่ยวข้อง ใน 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ระยะเตรียมความพร้อม

1) ผู้บริหารจัดการกิจกรรมกระตุ้นให้ครูเปิดใจให้เกิดการยอมรับกันและกัน และทำความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การพัฒนาชุดความคิด การพัฒนาผู้เรียน การกำหนดเป้าหมายร่วมและแนวทางพัฒนาผู้เรียนสู่เป้าหมาย ตลอดจนบทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้อง 2) ครูประเมินชุดความคิดเกี่ยวกับการสอนและเรียนรู้ลักษณะชุดความคิดของตนเอง และ 3) ทุกคนร่วมกันสร้างข้อตกลงของกลุ่ม วางเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียน ตนเอง และแนวปฏิบัติของกลุ่ม

ระยะที่ 2 ระยะปฏิบัติการ

ระยะนี้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สัปดาห์ละ 1 ครั้ง เป็นอย่างน้อย อย่างต่อเนื่องโดยมีบทบาทดังนี้ 1) ครูทุกคนเลื่อกบทเรียน/เนื้อหาที่ยากและท้าทายในการพัฒนาผู้เรียน โดยการพิจารณาภาระงานที่ครูปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ไม่เกิดผลตามเป้าหมายซึ่งอาจจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับเนื้อหาสาระและวิธีการ กลยุทธ์ และสื่อที่ใช้ในการพัฒนาผู้เรียน 2) ครูในกลุ่มย่อยรวมตัวกันออกแบบ/จัดทำแนวทางการจัดการเรียนรู้ และสื่อการเรียนรู้โดยมีนักวิชาการภายนอกและ/หรือพี่เลี้ยงภายในโรงเรียนช่วยอำนวยความสะดวก และเสริมกำลังใจ 3) ครูปฏิบัติการสอนตามแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่คิดร่วมกันในกลุ่มย่อยโดยมีครูในกลุ่มย่อย นักวิชาการจากภายนอก และ/หรือพี่เลี้ยงภายในโรงเรียนร่วมสังเกตการณ์สอน 4) ทุกคนสะท้อนผลการทำงาน โดยเริ่มต้นให้ครูผู้ปฏิบัติการสอนนำเสนอข้อมูลการทำงาน บทบาทตนเอง ผลการสอน และความคิดเห็นต่อการสอน ต่อด้วยให้ผู้ที่มีส่วนออกแบบ/

วางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สะท้อนความคิด ให้ข้อมูลย้อนกลับ เกี่ยวกับกิจกรรม ผลการสอนซึ่งเน้นที่กระบวนการจัดการเรียนรู้ และพฤติกรรมของผู้เรียน หลังจากนั้นให้บุคคลอื่นที่ร่วมสังเกตการณ์สอนร่วมสะท้อนความคิด 5) ครูทุกคนสรุปสาระสำคัญที่ได้จากการเรียนรู้ร่วมกัน และสะท้อนแนวคิดมุมมอง สิ่งที่ทำหาย และแนวทางในการปรับปรุงตนเอง

(4) ปัจจัยสนับสนุนการใช้รูปแบบฯ

ปัจจัยสนับสนุนการใช้รูปแบบฯ มีดังนี้ 1) การจัดพื้นที่และโอกาสการเรียนรู้จากกันและกันอย่างต่อเนื่อง หลายลักษณะอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง 2) การร่วมมือ ร่วมพลังของผู้เกี่ยวข้องทั้งในกระบวนการหนุนเสริม และกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ 3) การเรียนรู้จากตัวแบบที่มีชุดความคิดที่เติบโต 4) ครูได้ประสบกับสถานการณ์ที่ยาก ทำหายและได้เรียนรู้ร่วมกันโดยมีเป้าหมายที่ชัดเจน 5) การตระหนักในการเรียนรู้ร่วมกัน การปฏิบัติตามบทบาทด้วยความจริงใจพร้อมปรับเปลี่ยนแนวทางการทำงานอย่างต่อเนื่อง 6) กระบวนการศึกษาผ่านบทเรียน (lesson study) ที่ครบทุกขั้นตอนโดยเน้นความสำคัญและจัดเวลาเวลาอย่างเพียงพอในกระบวนการสะท้อนความคิดและการสืบสอบ

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนาชุดความคิดเกี่ยวกับการสอนของครูประถมศึกษา

ในส่วนนี้ขอเสนอผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนชุดความคิดเกี่ยวกับการสอนของครูประถมศึกษา ก่อนและหลัง การทดลองดังตารางที่ 1

จากตารางที่ 1 พบว่าคะแนนชุดความคิดเกี่ยวกับการสอนของครูประถมศึกษาหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01

ผลการวิจัย

โดยสรุปผลการวิจัย พบว่า 1) รูปแบบการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมชุดความคิดเกี่ยวกับการสอนของครูประถมศึกษาประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 หลักการ องค์ประกอบที่ 2 จุดมุ่งหมาย องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการหลัก และบทบาทสำคัญ และองค์ประกอบที่ 4 ปัจจัยสนับสนุนการใช้รูปแบบฯ 2) คะแนนชุดความคิดเกี่ยวกับการสอนของครูประถมศึกษาเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01

อภิปรายผล

จากข้อมูลที่พบว่ารูปแบบการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพทำให้คะแนนชุดความคิดเกี่ยวกับการสอนของครูประถมศึกษาเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นั้นมีเหตุผลสำคัญดังนี้ (1) รูปแบบฯ นี้มีการพัฒนาอย่างเป็นระบบ มีแนวคิดทฤษฎีรองรับที่ชัดเจนทั้งแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพและแนวทางการพัฒนาครูอาทิ การศึกษาผ่านบทเรียน ระบบพี่เลี้ยง ระบบการชี้แนะแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับ ชุดความคิด แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา และแนวคิดการเรียนรู้โดยการชี้นำตัวเอง (2) มีผู้เชี่ยวชาญพิจารณา ตรวจสอบความถูกต้อง เหมาะสมและความเชื่อมโยงขององค์ประกอบของรูปแบบฯ และได้นำคำแนะนำมาใช้ปรับปรุงรูปแบบฯ ก่อนการทดลอง และ (3) มีการทดลองใช้รูปแบบฯ และนำข้อมูลมาปรับปรุงรูปแบบฯ การดำเนินการดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของจอยส์ และเวลล์ (Joyce and Weil, 1992) ที่กล่าวว่าในการพัฒนารูปแบบฯ นั้นต้อง

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบผลการประเมินชุดความคิดเกี่ยวกับการสอนของครูประถมศึกษา

การทดลอง	n	\bar{X}	S.D.	t	df	Sig
ก่อนการทดลอง	21	35.76	7.21	14.97**	20	0.00
หลังการทดลอง	21	81.28	11.60			

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

มีทฤษฎีรองรับ มีการทดลองใช้ในสถานการณ์จริง และมีการปรับปรุงให้เหมาะสมตามข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้รูปแบบๆ

นอกจากนี้ พบว่ารูปแบบๆนี้มีจุดเด่นสำคัญที่ช่วยพัฒนาชุดความคิดเกี่ยวกับการสอนที่เติบโตของครูประถมศึกษา เพราะมีสาเหตุสำคัญดังนี้ (1) ครูมีการเรียนรู้จากตัวแบบที่มีชุดความคิดเติบโต ซึ่งมีความสำคัญมากในการพัฒนาชุดความคิดที่เติบโตของครู (2) ผู้สอนมีโอกาสได้ประเมินชุดความคิดของตนเองในระยะแรกของกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้และมีโอกาสวางแผนการพัฒนาชุดความคิดใหม่เกี่ยวกับการสอนด้วยการชี้แนะตนเอง และ (3) ครูมีโอกาสได้ประสบกับสถานการณ์ที่ยากและท้าทายให้ได้พัฒนาตนเองอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง โดยได้รับการสะท้อนความคิด และข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับการทำงาน ครูจึงมีโอกาสวางแผนทางในการพัฒนาตนเองจากข้อมูลกระบวนการทำงานและข้อเสนอแนะจากผู้รู้ และสมาชิกในกลุ่มการดำเนินการดังกล่าว ส่งผลอย่างชัดเจนในการพัฒนาชุดความคิดเกี่ยวกับการสอนที่เติบโตของครูประถมศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิด และงานวิจัยของนักการศึกษาหลายท่าน ได้แก่ แนวคิดของเฮกการ์ต (Heggart, 2015) ที่เน้นการพัฒนาชุดความคิดเกี่ยวกับการสอนที่เติบโต ผ่านการเรียนรู้จากตัวแบบ ประสบการณ์ที่ยากลำบาก และความล้มเหลว การสะท้อนความคิดเกี่ยวกับกระบวนการที่ผ่านมา และการได้รับข้อมูลย้อนกลับอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอสอดคล้องกับแนวคิดของแอนเดอร์สัน (Anderson, 2006) ที่กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาชุดความคิดของครูว่าครูต้องรับรู้ระดับชุดความคิดของตนเองและมีโอกาสได้สร้างแรงจูงใจในการพัฒนาชุดความคิดใหม่ของตนเองและหาแนวทางพัฒนาตนเอง ได้มีโอกาสทดลองปฏิบัติ โดยการช่วยเหลือจากผู้มีประสบการณ์และมีการตรวจสอบผลการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของมิลินทรา กวินกมลโรจน์ (2557) ที่พัฒนากระบวนการชี้แนะที่อิงทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงเพื่อปรับชุดความคิดด้านการจัดการเรียนการสอนของครูประถมศึกษาโดยจัดให้ครูตระหนักถึงชุดความคิดของตนเอง วางแผนพัฒนาชุดความคิดใหม่ สร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูผู้สอนและนักวิชาการ และได้ข้อมูลย้อนกลับอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

- 1.1 ควรตระหนักในการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในทุกขั้นตอนการทำงาน
- 1.2 ผู้บริหาร ที่เลี้ยง และนักวิชาการต้องตระหนักในความสำคัญของตัวแบบและกำหนดบทบาทของตนเองในการเป็นแบบอย่างที่ดีมีชุดความคิดที่เติบโต
- 1.3 ควรสร้างความเข้าใจเนื้อหาที่เกี่ยวข้องก่อนการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยเฉพาะเป้าหมายร่วมในการพัฒนาผู้เรียน และลักษณะการพัฒนาชุดความคิดและการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่ใช้เวลา และพัฒนาอย่างช้า ๆ จึงต้องอดทน และมีการทำงานอย่างต่อเนื่อง
- 1.4 การทำงานในกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ นั้นต้องมั่นใจว่า ทุกคนได้เปิดใจ พร้อมเรียนรู้ร่วมกัน และมีความรู้ ทักษะเพียงพอ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 ควรศึกษาผลที่เกิดกับผู้เรียนจากการใช้รูปแบบๆ
- 2.2 ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ชุดความคิดของครูและผู้เรียน
- 2.3 ควรวิจัยพัฒนานวัตกรรม ที่ช่วยส่งเสริมชุดความคิดการสอนที่เติบโตของครู
- 2.4 ควรศึกษาผลจากการใช้วิธีพัฒนาครูในชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่แตกต่างกัน และผลจากการผสมผสานวิธีการพัฒนาครูหลายวิธี

เอกสารอ้างอิง

- ทิตนา แคมมณี. 2557. ปลูกโลกการสอนให้มีชีวิตสู่ห้องเรียนในศตวรรษใหม่. เอกสารประชุมวิชาการอภิวัดณ์ การเรียนรู้สู่จุดเปลี่ยนประเทศไทย. กรุงเทพฯ. สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิง
- มิลินทรา กวินกมลโรจน์. 2557. การวิจัยและพัฒนากระบวนการชี้แนะที่อิงทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงเพื่อปรับชุดความคิดด้านการจัดการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา. สืบค้นวันที่ 11 กันยายน 2558 จาก :<http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/45911>

- _____ 2558. การพัฒนาชุดความคิด. ใน บังอร เสรีรัตน์
ชารินทร์ ตรีวิทย์ และ เรวณี ชัยเชาวรัตน์.(บรรณาธิการ).
9 วิธีสร้างครูสู่ศิษย์. ประมวลแนวคิด และแนวทาง
พัฒนาวิชาชีพครูในโครงการพัฒนาระบบกลไกการหนุน
เสริมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาผู้เรียน.
- Anderson, E. 2006. **Growing great Employees:
Turning Ordinary People into Extraordinary
Performers.** USA: Galloard.
- Dweck, C.S. 2006. **Mindset : the new psychology
of success.** New York: Random House, Inc.,
- Goldstein, S. & Brooks, R. 2007. **Understanding and
managing Children's Classroom Behavior:
Creating Sustainable, Resilient Schools.**
New York: John Wiley & Sons.
- Heggart, K. 2015. **Developing a growth mindset
in teachers and staff.** Retrived December 11,
2015 from: [http://www.edutopia.org/discussion/
developing-growth-mindset-teachers-
and-staff](http://www.edutopia.org/discussion/developing-growth-mindset-teachers-and-staff)
- Hord, S. M., Roussin, J. L., & Sommers, W. A. 2009. **Guiding
professional learning communities:
Inspiration, challenge, surprise, and
meaning.** Thousand Oaks, CA: Corwin.
- Joyce, B. & Weil, M. 1992. **Models of teaching.**
Boston : Allyn and Bacon.
- Martin, M. 2011. Professional Learning Communities.
In **Contemporary Issues in Learning and
Teaching.** London : SAGE Publications Ltd.

รองศาสตราจารย์ ดร.บังอร เสรีรัตน์

จบการศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาหลักสูตรและการสอน จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปัจจุบันดำรงตำแหน่งอาจารย์ประจำสาขาจิตวิทยา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
บ้านสมเด็จเจ้าพระยา